

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

U2016/04660/GV

Remissvar "En gymnasieutbildning för alla", (SOU 2016:77)

Installatörsföretagen svarar på uppdrag av Elektriska installatörsorganisationen, EIO, och VVS-företagen. Remissen har också förankrats i styrelsen för ETG Sverige AB som ägs gemensamt av EIO och Svenska Elektrikerförbundet.

Installatörsföretagen Service i Sverige AB ägs till 50 procent av VVS Företagens Service AB och 50 procent av EIO Medlemsservice AB.

Föreningen VVS Företagen är en branschorganisation för företag verksamma inom VVS samt en arbetsgivarorganisation för företag verksamma inom kyla, rör, industrirör, ventilation och teknisk isolering. Föreningen Elektriska Installatörsorganisationen EIO är en bransch- och arbetsgivarorganisation för Sveriges el- och teleteknikföretag.

Installatörsföretagen representerar 3 600 medlemsföretag med runt 45 000 anställda. Företagen omsätter cirka 58 miljarder kronor.

Installatörsföretagen ansluter sig till Svenskt näringslivs remissvar men vill därutöver anföra.

Gymnasieskolan ska rusta eleverna för framtiden. I Skollagen kap 16 § 3 är uppdraget tydligt beskrivet. I lagkommentarerna anges att "Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket. Tiden för karaktärsämnen har ökat jämfört med tidigare. Alla utbildningar ska ge kompetens och färdigheter som leder till anställningsbarhet och förutsättningar för eget företagande samt lägga grund till fortsatta studier till exempel inom Yrkeshögskolan".

Installatörsföretagens förväntningar på gymnasieutredningen var därför att förslag skulle läggas som stärker det av Riksdag och regering beslutade uppdraget i Skollagen. Det är därför förvånande att det finns flera förslag som istället undergräver möjligheten för "yrkesprogrammen att utgöra grunden för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning".

Företagen i installationsbranschen söker med ljus och lykta efter självständiga och ansvarstagande individer med god teamkänsla. I princip alla gymnasieelever och vuxenstuderande som har visat upp rätt inställning under APL erbjuds anställning. Trots det skulle ytterligare ca 10.000 personer på kompetensnivå motsvarande SeQF 4 kunna anställas redan idag för uppdrag inom nybyggnation, underhåll och felsökning inom installationerna av vatten, värme, ventilation, elektricitet, larm, fiber, kyla etc. För att åtgärda denna kompetensbrist krävs politiska ambitioner och ett nytänkande inom yrkesutbildningen som saknas i gymnasieutredningen.

Insikten att det krävs 10.000 timmar för att bli riktigt bra på något börjar sprida sig. I installationsbranschen har vi länge vetat att det krävs ca fem år efter gymnasiet innan man är en riktigt skicklig yrkesperson. Trots det vill gymnasieutredningen snarare minska träningen i yrkesskicklighet än att utöka den. Ett viktigt första steg är att säkerställa att den garanterade undervisningstiden genomförs och kommer ALLA elever till del. Här hade vi också gärna sett ett tydligt förslag om extra stöd för de elever som behöver mer tid att ta till sig en skriven instruktion eller utveckla det handlag som en snygg och funktionell installation kräver.

Vi ser gärna att elever garanteras möjligheten att läsa in den grundläggande högskolebehörigheten men det kan inte ske på bekostnad av färdighetsträning i yrkesämnen. Det är bättre med ett system där eleverna har möjlighet att välja bort högskolebehörigheten än ett system där de väljer till den. En annan viktig fråga är att gymnasiearbetet även fortsättningsvis är poängsatt. Att Elektriska Installatörsorganisationen, EIO, och Svenska Elektrikerförbundet, SEF, som parter har kunnat teckna ett avtal där en väl genomförd ETG-examen leder till certifikat redan under gymnasietiden förutsätter att ett praktisk yrkesprov kan genomföras där examensmålen och yrkeskursernas färdigheter uppvisas. Med ett poänglöst gymnasiearbete försvåras arbetet med att göra ETG-skolor till branschens huvudsakliga leverantör av kompetens inom elteknikområdet. Med den yrkesskicklighet som eleven ges möjlighet att uppvisa i yrkesprovet läggs fokus på kompetens, vilket gör att rekryteringsbasen till branschen breddas.

Övergripande synpunkter

Installatörsföretagen bekymrade över att utredningens förslag resulterar i att yrkesämnen prioriteras ner. Det kommer resultera i att eleverna står sämre rustade för att skaffa sig sitt första jobb samt utvecklas i sitt yrkesliv. Det som oroar oss mest är att teoretiska ämnen läggs in på bekostnad av yrkesämnen samt att gymnasiearbetet, som ska visa att eleverna är förberedda för den valda yrkesutgången, föreslås bli poänglöst. En enkel lösning är istället att utöka yrkesprogrammen till 2800 poäng. På så sätt får eleven välja om han eller hon vill läsa till grundläggande högskolebehörighet eller fler yrkeskurser. Det skulle ge yrkesutbildningar den status alla pratar om.

Vi ser gärna att elever läser den svenska och engelska som krävs för högskolebehörighet. Inte primärt för behörighetens skull, utan för att de här ämnena är viktiga för elevernas framtid. Däremot vill vi inte att de går ut över elevernas möjlighet att läsa tillräckligt med yrkeskurser. Gymnasiearbetet har stor utvecklingspotential och är installationsbranschens enda sätt att kvalitetssäkra examensmålen. Det är därför glädjande att Skolverket har i uppdrag att redovisa förslag till införande av yrkesprov för samtliga yrkesutgångar från yrkesprogrammen.

Eftersom Elbranschens centrala yrkesnämnd, ECY, sedan drygt 20 år genomför ett obligatorisk test för gymnasieelever som vill bli installationselektriker vet vi att ca 30 % av eleverna ett par månader före examen inte har förstått vad grundläggande elsäkert förnuft är. Bland förklaringarna till detta finns brist på relevant undervisningsmaterial, bristande kontinuitet på lärarsidan och stora brister vad gäller praktiskt träning.

Gymnasieutredningen förslag rörande genomströmning och att fler elever når gymnasieexamen är därför viktiga. Installatörsföretagen hade gärna önskat ett än större fokus på helheten och resultaten av utbildningen. Vi anser att det behövs ett större fokus på resultat av lärande. Vi har också mycket konkreta förslag till hur gymnasieskolorna kan arbeta för att säkerställa att examensmålen uppnås vid alla betygssteg. Se gärna www.etgsverige.se

En förutsättning för att gymnasieskolans ska kunna rusta eleverna för både dagens och framtidens jobb är att det finns en samverkan och dialog mellan utbildningens intressenter. Det förutsätter fungerande nationella programråd. Vi anser fortfarande att det finns stor potential i de nationella programråden men mer arbete behöver läggas på att förbättra deras arbete. Det handlar om så administrativ grundläggande saker som att Skolverket inte förbereder inbokade

möten. Underlag presenteras vid sittande möte och diskussionen leds på ett sådant sätt att det mer blir ett forum för allmänt tyckande än underlag som kan tjäna till att instruktionerna i Regleringsbrevet efterlevs. Dokumentation av tidigare möten saknas oftast helt, vilket leder till att samma ostrukturerade diskussioner upprepas. Ett sätt att åtgärda detta är att representanter från Svenskt Näringsliv tilldelas ordföranderollen.

Attityder till entreprenörskap och företagande formas tidigt och därför bör konkreta insatser vara utformade efter detta, redan i grund- och gymnasieskolan. För blivande installatörer är träning i entreprenörskap ännu viktigare då detta blir en förberedelse för livet efter gymnasieskolan, som anställd eller egen företagare. Inom det entreprenöriella lärandet återfinns också många av de egenskaper som det estetiska ämnet syftar till. Av erfarenhet vet vi att eleverna på El- och energiprogrammet, EE, och VVS- och fastighetsprogrammet gärna lär sig entreprenörskap men är svåra att motivera när det gäller deltagande i klassiskt estetisk verksamhet. Vi ser därför gärna en poänglös infärgning av estetiska kvaliteter i samtliga yrkesämnen och kursen Servicekunskap.

Den nuvarande kompetensbristen inom installationsbranschen äventyrar inte bara bostadsbyggandet. Utöver bostadskrisen står Sverige inför en rad andra utmaningar som kräver stora bygg- och anläggningsinvesteringar. En sådan utmaning är det stora behovet av reinvesteringar i det befintliga fastighetsbeståndet, inte minst fastigheter uppförda inom ramen för miljonprogrammet. På senare år har det gjorts en rad uppskattningar av den totala kostnaden för upprustning av miljonprogramsbeståndet och prislappen varierar i regel mellan 300 och 500 mdr kr.¹ Ytterligare en framtidsutmaning, som delvis är sammanlänkad med upprustningen av miljonprogrammet, är behovet av åtgärder för energieffektivisering. Regeringen har nyligen träffat en blocköverskridande uppgörelse med Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna om ett nytt mål för energieffektivisering. Enligt uppgörelsen ska Sverige ha en 30 procent effektivare energianvändning år 2030 jämfört med år 2005.² Det är en ambitiös målsättning som kommer att kräva stora investeringar i närtid av såväl hushåll som företag och offentlig sektor.

Till detta kommer stora behov av investeringar i transportinfrastrukturen. Om till exempel planerna på höghastighetsbanor realiseras innebär detta projekt investeringar på minst 200 mdr kr, exklusive en rad nödvändiga följdinvesteringar i den anslutande infrastrukturen.³

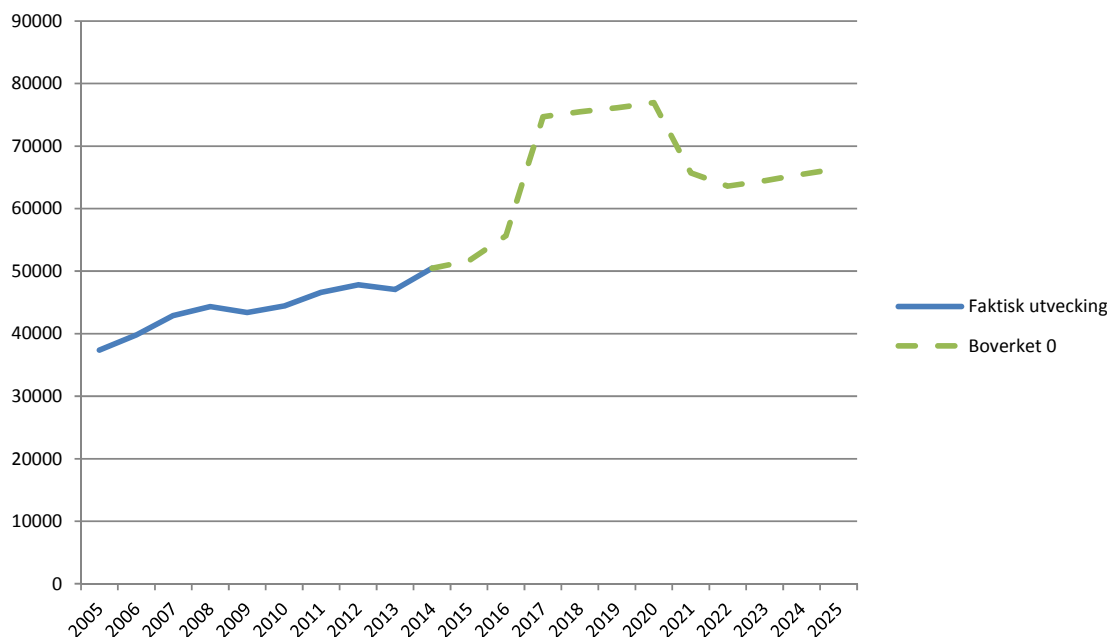
Redan idag skulle Installatörsföretagens medlemsföretag kunna anställa ytterligare minst 5 000 personer i olika yrkesroller med gymnasium eller Yrkehögskola som utbildningsbakgrund. Räknar man in samtliga företag och organisationer som anställer installatörer fördubblas siffran till att installationsbranschen i sin helhet behöver runt 10 000 fler yrkesutbildade personer. Om regeringens ambitioner när det gäller bostadsbyggande och energieffektivisering ska bli verklighet fördubblas denna utmaning till att 20 000 personer måste utbildas de närmaste åren. Detta är inte möjligt ens med den utbyggnad av yrkesvux som regeringen har aviserat. Det behövs ytterligare stora och riktade satsningar just mot bygg- och installationsbranschens behov.

¹ Se t ex Prognoscentret (2013)

² <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/11/overenskommelse-om-sveriges-mal-for-energieffektivisering/>

³ Trafikverket (2016).

Framskrivning av potentiell sysselsättning i installationsbranschen fram till år 2025.

Installatörsföretagens synpunkter

25.4 Planering av utbildning och undervisningstid

Installatörsföretagen anser att det är angeläget att öka undervisningstiden inom gymnasieskolan. Det vore dock förödande om det sker på bekostnad av att poängen på gymnasiearbetet försvinner. Vårt kollektivavtalade ETG-koncept bygger på att gymnasiearbetet är poängsatt. Det är en förutsättning för att ETG:s yrkesprov ska kunna ersätta 1.600 timmars lärlingstid och att fler unga ska kunna gå direkt från gymnasieexamen till anställning.

Vi tillstyrker också förslaget om att huvudmannen ska följa upp och redovisa den faktiska undervisningstiden som eleven har erbjudits. Att eleverna ges tillräckligt med tid till utbildningen är en av grundförutsättningarna för att eleverna ska nå målen och gymnasieexamen. Detta är särskilt viktigt i dagens samhälle där ungdomars vardagslärande i mycket liten utsträckning innehåller yrkesteknisk kompetens.

Installatörsföretagen tillstyrker även förslaget om att skoldagarna ska vara sammanhållna och att elevernas skolarbete fördelas jämnt över dagen. Det skapar förutsättningar för att fler elever når målen och det är också en viktig aspekt för att förbereda eleverna för ett kommande arbetsliv. Inom ETG organiseras undervisning motsvarande 30 timmar per vecka.

25.7 Enhetliga behörighetskrav

Installatörsföretagen tillstyrker förslaget om enhetliga behörighetskrav till gymnasieskolans nationella program. Frågan har ett viktigt symbolvärde, och det är onödigt att konstruera skillnader mellan de olika nationella programmen.

Behovet av att elevernas resultat i grundskolan förbättras kan inte nog poängteras. För att framgångsrikt klara av gymnasiestudierna är det en förutsättning att eleven har nått uppsatta kunskapskrav i grundskolan.

25.9 Grundläggande och särskild behörighet

Installatörsföretagen anser i likhet med utredningen att alla yrkesprogrammen bör ge högskolebehörighet i sitt grundupplägg samt att eleverna ska ha möjlighet att välja bort kurser som leder till högskolebehörighet genom aktiva val. Däremot är vi starkt oeniga med utredningen att detta ska ske inom ramen för dagens 2500 poäng. Risken med förslaget är att både likvärdigheten för eleverna samt deras anställningsbarhet minskar. Den lilla fristående gymnasieskolan Elektrikergymnasiet har ett grundupplägg på 2.800 poäng och når god måluppfyllelse för eleverna både när det gäller grundläggande högskolebehörighet och anställning samt har en hälsosam ekonomi. Även större huvudmän borde klara av att organisera sin gymnasieutbildning på motsvarande sätt.

Installatörsföretagen en mer faktabaserad och nyanserad diskussion om den grundläggande högskolebehörigheten. Kraven för grundläggande behörighet till högskolan höjdes i samband med Gy11, med krav på mer omfattande studier än tidigare i svenska och engelska. Dock ger den grundläggande behörigheten tillträde till få av programmen på högskolor och universitet. För den som studerar den statistik som gymnasieministern själv presenterat framgår att det minskande intresset för yrkesutbildning hos blivande gymnasieungdomar inleddes redan år 2007. Tyvärr har det uppstått en olycklig politisk låsning kring just höstterminen 2011 och den nya gymnasieskolan som förklaring. Både före och efter 2011 är gymnasieskolor och andra yrkesutbildningar som håller hög kvalitet och leder till jobb attraktiva, särskilt om det finns möjlighet att förkovra sig. Det gäller särskilt om motiverade elever ges möjlighet att läsa så många kurser de klarar av inom tre år. Vi kan ge exempel på elever som inom gymnasieskolans 3 år har erhållit 3.500 poäng i sitt slutbetyg och som bara några år efter gymnasiet har kommit långt i sin karriär.

Vi är också oeniga med utredningen om att syftet med yrkesprogrammen i Skollagen 16 kap. 3 § ska ändras till att de i första hand ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Snarare behöver gymnasieskolans styrdokument skärpas till så att samtliga elever med godkända slutbetyg också besitter en kompetens motsvarande SeQF 4. Vi citerar därför gärna lagkommentarerna anges att "Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket. Tiden för karaktärsämnen har ökat jämfört med tidigare. Alla utbildningar ska ge kompetens och färdigheter som leder till anställningsbarhet och förutsättningar för eget företagande samt lägga grund till fortsatta studier till exempel inom Yrkehögskolan".

Installatörsföretagen anser att eleverna på yrkesprogrammen ska ha rätt att läsa kurser som leder till särskild behörighet och yrkeskurser. I sammanhanget vill vi också påminna om att det redan idag från många håll, bland annat i utredningen, framförs kritik på att alla elever inte ges en reell möjlighet att utnyttja den rätt de har att läsa utökat program. Det är därför viktigt att säkerställa att eleverna har både en praktisk och teoretisk möjlighet att läsa utökat program. Det är glädjande att även utredningen delar denna uppfattning.

Installatörsföretagen anser även, liksom utredningen, att eleverna på yrkesprogrammen ska ha rätt att läsa kurser som leder till särskild behörighet och yrkeskurser.

25.11 Utbildningsutbudets förnyelse

Installatörsföretagen tillstyrker att Skolverket ska ges i uppdrag att redovisa behovet av förnyelse av gymnasieutbildningarna till regeringen. Vi anser däremot att förändringar bör kunna göras löpande genom att Skolverket samråder med berörda nationella programråd. En förutsättning för att Skolverket ska kunna lämna en redovisning som är relevant är att respektive programs nationella programråd ges avgörande inflytande i processen. Det förutsätter naturligtvis att de nationella programråden fungerar. I dagsläget finns för stora brister i de nationella programrådets mandat och arbetssätt, något som snarast behöver rättas till.

I detta sammanhang är det även viktigt att påpeka att mer behöver göras för att säkerställa att betyget E ska motsvara anställningsbarhet och att examensmålen ska nås med betyget E. Fungerande nationella programråd bör användas för att säkerställa det.

Det är många myndigheter som påverkar gymnasieutbildningarna. På utbildningssidan framför allt Skolinspektionen men också Myndigheten för yrkeshögskolan och UHR. Men även andra myndigheter som Trafikverket, Transportstyrelsen, Elsäkerhetsverket, Livsmedelsverket, Arbetsmiljöverket med flera. Skolverket bör tydligare säkerställa, i fungerande nationella programråd och i myndighetens övriga verksamhet, att det sker en stor samverkan mellan de statliga myndigheterna och att det finns en tydlighet i arbetet.

Installatörsföretagen tillstyrker att staten bör ge stöd för regional samverkan kring utbildningsutbud. En förutsättning för att ett sådant arbete ska fungera är att det sker i nära samarbete med berörda branscher. Mycket kunskap kan hämtas från våra två gymnasiekoncept för kvalitetssäkrad gymnasieutbildning, ETG och Förstklassig skola. För analys av regionalt behov av kompetens ser vi gärna att länsstyrelserna får en tydligare roll att säkerställa att utbildningsplatser fördelas "rättvist" mellan olika branscher.

25.12 Estetiskt ämne

Installatörsföretagen avstyrker förslaget om att ett estetiskt ämne ska ingå bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program.

Installatörsföretagen avstyrker förslaget om att gymnasiepoängen ska plockas bort från gymnasiearbetet. Gymnasiearbetet är en av få möjligheter för branscherna att kvalitetssäkra gymnasieutbildningarna. Gymnasiearbetet har också potential att utvecklas och få en större betydelse för gymnasieskolan i framtiden. Även eleverna, på både yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen, har mycket att vinna på att gymnasiearbetet utvecklas och får en större roll. I och med Skolverkets uppdrag att utreda yrkesprov inom gymnasieskolan har gymnasiearbetet potential att få en än större betydelse för gymnasieutbildningen och praktiskt, faktisk, handling visa att yrkeskompetens är attraktiv. Att ta bort poängen från gymnasiearbetet innebär en kraftig devalvering av gymnasial yrkesutbildning.

Däremot är många av de personliga kvaliteter som beskrivs i styrdokumentet för det estetiska ämnet mycket intressanta för installationsbranschen och kan med fördel infärgas i de olika yrkeskurserna samt i kursen Servicekunskap.

25.19 Ämnesbetyg

Installatörsföretagen tillstyrker förslaget om fortsatt utredning av ämnesbetyg i gymnasieskolan. Det är viktigt att yrkeskompetens ges i ett sammanhang som skapar motivation och förståelse. Samtidigt kräver både formativ och summativ bedömning att det finns en kontinuerlig avstämning av progression och lärande mellan elev och lärare.

Jens Albrektsson

Avdelningschef Kompetens & Utbildning

jens.albrektsson@installatorsforetagen.se , 08-762 75 76

Pär Lundström

Expert yrkesutbildning

par.lundstrom@installatorsforetagen.se , 08-762 75 65